

etiam secundum rationem debiti, non legalis, sed moralis, in quantum scilicet ex honestate unus homo alteri debet veritatis manifestationem (1). «Servata ergo proportione, etiam veritas divina est aliquo modo ad alterum, nam licet Deus sit extra omnem ordinem, tamen, si vult cum aliis loqui, vel conversari, debet illis veritatem in dictis; et si ea, quæ dicit, contineant promissionem modo jam explicato, debet illis fidelitatem. Qui quidem respectus ad alterum, qui per hæc verba connotatur, supra absolutam rationem debiti solum declarat, hoc debitum tale esse, ut ad alterius utilitatem; vel aliqualem societatem aut convictum ordinetur: et ideo, prout Deo attribuitur, nullam imperfectionem includit, sed potius nobis significat liberalitatem et benignitatem Dei erga homines. Neque inde fit, ut Deus ad homines ordinetur, sed solum ut exteriora dicta vel opera sua ad bonum hominis ordinet, et quod liberam voluntatem suam determinet ad benefaciendum hominibus: quæ omnia verissima sunt et sine ulla imperfectione» (2). Ergo videtur posse etiam Deus haud absurde dici homini debitor. S. Augustinus autem et S. Thomas, cum priorem modum loquendi prætulerunt, dicentes Deum non esse aliis debitorem, sed sibi; eo respexisse videntur, quod cateroquin verissimum est, nempe ex ipsis creaturis præcise spectatis non posse in Deo oriri proprium debitum, nisi ex parte ipsius Dei aliquid præsupponatur, v. g. promissio.

Difficultates, quæ ex sententia P. Didaci Ruiz de Montoya fieri possent, solutæ videantur apud P. Christophorum Ortega.

(1) S. Thom. 2.^a 2.^a, quaest. 100, art. 1. corp. Cfr. ibid. ad 1.um

(2) Suarez, loc. cit., num. 34.

ARTICULUS VI

Utrum in Deo sit justitia.

206. Justitiæ nomen multiplicem habet significationem. Primo erim accipitur pro quovis habitu (aut etiam actu) virtutis, quatenus importat æqualitatem vel conformitatem cum obligatione vel debito cujusque: quæ acceptio generalissima est generalitate prædicationis, quia secundum eam omnis virtus justitia quædam est. Secunda quoque acceptio justitiæ generalissima est, sed generalitate collectionis, quatenus nempe sumitur pro collectione omnium virtutum, sub ea formalitate, qua eæ sese legibus contormant (1). Nam, docente Ulpiano, *legis præcepta sunt honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere* (2), in quibus, ut vides, omnis pene virtutis exercitatio continetur. Justitia in hoc sensu generalem quamdam voluntatis rectitudinem importat, genus enim æqualitatis (quam sectatur justitia) est rectitudo, quia adæquatior regulæ rectæ rationis. Unde S. Anselmus scripsit: *justi dicuntur aliquando recti corde, id est, recti voluntate, aliquando sine adiectione cordis, quoniam nullus alius intelligitur rectus, nisi qui rectam habet voluntatem, ut est illud: Gloria-mini omnes recti corde, et illud: Videbunt recti, et lætabuntur.* Quam ad rem præclare etiam S. Augustinus: *In unoquoque justitia est, inquit, ut obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem vitæ, etiam repugnantibus, imperet vel subigendo vel resistendo* (3).

Hanc significationem videntur sæpe habere voces *justitia* et *justus* in sacris Libris (4). Et ad eandem revocari potest

(1) Vide Arist., *Ethicor.* lib. 5, cap. 1.

(2) Ulpian., *FF. de justitia et jure, lege Justitia*, sub init.

(3) S. August. *de civit. Dei*, lib. 10, cap. 21 post med., et cap. 27. Cfr. serm. 59 *de Tempore*, post med.

(4) Vide *Roman.* cap. 2, vers. 13; cap. 3, vers. 21; cap. 4, vers. 31; *Galat.* cap. 2 et 3; *Matth.* cap. 5, vers. 6 et 20; *Ezech.* cap. 33, vers. 12 seqq. etc. etc.

Verba
justitiæ
acceptio:
prima,

secunda,

communissima inter Theologos acceptio justitiæ pro gratia sanctificante cum supernaturalibus donis eam concomitantibus.

tertia

Alia est significatio pressior, qua justitia sumitur pro una ex quatuor virtutibus cardinalibus, estque virtus ad alterum, quia versatur circa ea, quæ sunt ad alterum tamquam circa propriam materiam, sectaturque æqualitatem in reddendo debito (1). In hac acceptione definiri solet communiter cum Ulpiano justitia *constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*, quibus in verbis *voluntas* videtur sonare actum; et, si potentiam sonet, intelligenda esset non pro nuda potentia, sed pro potentia, quatenus constanter inclinata ad jus suum cuique tribuendum, vel potius pro ipsa forma, habitu, virtute voluntatem inclinante ad jus cuique suum tribuendum, et sic definitio illa sumpta pro habitu justitiæ idem valet, ac *habitus, secundum quem aliquis constanti et perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit* (2). Quid porro sit *jus*, omnes intelligunt satis, sed explicatu difficilimum est, significari autem solet, quando dicimus *meum, tuum*, illudque docet cardinalis de Lugo reponendum esse in quadam prælatione morali, qua hic homo præfertur moraliter aliis in usu talis rei propter peculiarem connexionem, quam res habet cum eo, et propter quam res sola debetur ad ejus utilitatem referri, et ordinari (3).

que defallit
cum Ulpiano

Quid sit jus.

Justitiæ
divisio in
commutativam,
distributivam,
vindictivam
et legalem.

Et hæc quidem in præsentia sufficiant de notione justitiæ, quæ, postremo sensu accepta, dividi solet in *commutativam, distributivam, vindictivam et legalem*, quamquam non omnes hi modi æque participant justitiæ rationem; et S. Thomas solam commutativam et distributivam vocat *species justitiæ* (4). De omnibus ergo hisce justitiæ rationibus non nihil, delibandum est ad doctrinæ complementum, remisso lectore ad auctores, qui fusius disputarunt. Philosopho enim non licet theologicas, easque salebrosissimas, quæstiones pro dignitate pertractare.

(1) Vide S. Thom., 1.^a 2.^æ, quæst. 58, art. 1 et 2, etc.

(2) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 58, art. 1.

(3) Lugo, *De justit. et jur.*, disp. 1, num. 5.

(4) 1 p., quæst. 21, art. 1; 2.^a 2.^æ, quæst. 61, art. 1.

§ I. UTRUM DEO PROPRIE CONVENIAT GENERALIS
RATIO JUSTITIE.

207. Verum antequam ad peculiare justitiæ rationes gradum faciamus:

Datur
in Deo aliqua
ratio
justitiæ.

1.º Principio statuendum est, dari in Deo justitiam, præcisiōne facta a prædictis particularibus justitiæ rationibus. Incredibile enim videtur, quod toties in sacris Litteris celebretur Dei justitia, si hæc ei non conveniret saltem secundum generalem aliquam rationem, quæ præscindat ab imperfectionibus, quæ admisceri possunt in particularibus modis justitiæ. Idque intelligendum est non solum de justitia in latioribus acceptiōibus, quas modo declaravimus, sed etiam de justitia, virtute cardinali (1).

Et ratio est, quia omnis perfectio pura seu simpliciter simplex, Deo proprie ac formaliter, ac non solum per metaphoram, tribuenda est. Atqui justitia, ut sic, et præcisiōne facta a peculiaribus rationibus, continet perfectionem simpliciter simplicem. Ergo...

Major est generale quoddam omnium Theologorum axioma, et in præcedenti volumine probatum manet. Minor vero probatur ex præmissa modo definitione justitiæ, communi calculo probata. *Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens*. Atqui in nulla ex his particulis ulla imperfectio essentialiter includitur. «Nam voluntas perpetua et constans, si sit de bono, magna perfectio est: tribuere etiam aliquid alteri, ex vi hujus conceptus, imperfectio non est: et quamvis hoc ipsum, quod est tribuere, perfectionem non ponat in tribuente, supponit tamen illam, et ipsa voluntas dandi, per se loquendo, magna perfectio est, adeo ut ex sententia Christi dixerit Paulus (2) *beatius esse dare, quam accipere*. Denique, quod is, cui aliquid datur, habeat jus aliquid ad illud recipiendum, non redundat in imperfectionem dantis id, ad quod alius habet jus, nec

(1) Vide S. Thom., *Contr. Gent.*, lib. 1, cap. 93.

(2) *Act.* cap. 20, ver. 35.

minuit in ipsa justitia rationem virtutis: immo hoc nomine censetur ipsa excellere inter virtutes morales» (1).

Dices. Ubi adest reapse jus, profecto perfectio est illud habenti tribuere. Verum hoc ipsum in tribuente videtur supponere aliquam imperfectionem, eamque duplicem; primo quia tribuens jus alteri, ideo tribuit, quia debitum habet atque obligationem tribuendi: secundo quia qui agnoscit in alio jus, eo ipso patitur aliquam diminutionem saltem in perfecto dominio rei, quam tribuere tenetur, quandoquidem si esset perfectus dominus, non obligaretur jure alterius ad talem rem tribuendam. Ergo cum ullum esse possit respectu Dei jus in aliquo sine hac duplici imperfectione, fieri nequit, ut Deus veri nominis *jus* ulli tribuat.

Respondeo *dis.* assert. Tribuere alteri jus suum implicat duplicem imperfectionem in creata voluntate, *trans.*; in divina, *nego*. Nam nihil vetat, quin ratio juris ac debiti et domini concipiatur, præcissione facta ab hisce imperfectionibus. Sane «in primis habere jus ad aliquid et respectu alicujus, quando contrahi potest sine voluntate et actione ipsius, ad quem tale jus refertur, prout contingit in creaturis, imperfectionis est; si tamen illud jus et omnis res, in qua illud fundatur, sit ex voluntate et actione ejus, qui illud jus soluturus est, tollitur in hac parte talis imperfectio; habere autem jus ad aliquid ex vi hujus præcisi conceptus, non excludit quin jus illud haberi possit ab ipsomet derivatum, qui illud ipsum jus soluturus est, et exsecuturus; ergo ex hac parte in illo conceptu nulla includitur imperfectio. Præterea quod aliquis, quando alteri jus tribuit, se privet dominio rei, quam tribuit, in creaturis quidem invenitur; provenit autem ex imperfectione et limitatione domini; per se autem ex vi illius conceptus id non est necessarium. Nam, si quis tribuendo alteri jus suum, maneat perfectus dominus ejus rei, quam tribuit, cessat ex hac parte omnis imperfectio: hoc autem non repugnat ex vi illius conceptus; ergo etiam ex hac parte in illo conceptu nulla includitur imperfectio. Est autem aliquale exemplum ad hoc declarandum in republica

(1) Suarez, *Disputatio de justitia Dei* (inter *Varia opuscula theologica*), sect. 11. num. 9.

et membris ejus: singulæ enim personæ, quæ sunt membra reipublicæ, habent sua propria bona, quorum habent peculiare et inferius quoddam dominium, quo non excluditur, quominus reipublica in iisdem retineat dominium superius et altum, ratione cujus potest illis interdum uti, quando ad commune bonum reipublicæ necessarium fuerit» (1). Simili modo Princeps tradit dominium utile in emphyteusi et feudo, retento sibi dominio directo.

Denique quamquam ratio debiti, quæ ex lege ac directione superioris procedit imperfectionem, supponat creaturarum propriam; ratio tamen debiti, ut sic, abstractior est, potest enim oriri ex intrinseca natura et rectitudine voluntatis, ut jam notavimus etiam in præcedenti articulo (2). Debitum autem, quod videtur includi in opere justitiæ tribuentis jus suum unicuique, non cõceretur ad debitum ex lege vel præcepto proveniens, quandoquidem justum absolute sumptum abstractius est ac latius patens, quam justum legem consequens.

Confirmatur asserta doctrina, quia communissima est sententia Deo tribuens saltem aliquam ex illis quatuor justitiæ rationibus, quæ jam seorsim breviter tractandæ sunt; quod profecto fieri non posset, si in ipso communi et abstracto justitiæ conceptu imperfectio aliqua Deo repugnans includeretur.

§ II.—QUID DICENDUM DE LEGALI JUSTITIA

208. Variæ sunt de hac re scriptorum sententiæ. Multi asserunt Deo legalem justitiam: in quorum numero recensentur inter alios Scotus (3), Sotus (4), Rebellus (5), Lorca (6),

Varia
sententiæ.

(1) Suarez, loc. nup. cit. num. 11 et 12, ubi plura.

(2) Vide supra num. 205, pag. 599.

(3) 4.^a dist. 46, quæst. 1, *De primo dicendum...*

(4) *De just. et jur.* lib. 3, quæst. 5, art. 4, ad 1.um

(5) Lib. 1, quæst. 4, sect. 4.

(6) In 1.º 2.º disp. 44 *de grat.*, *Hac ergo ratione...*

Navarrete (1), Joannes a S. Thoma (2), Ruiz de Montoya (3). Negant autem legalem justitiam Deo proprie convenire Argentinas (4), Bassolis (5), Pesantius (6), Henno (7), Suarez (8), P. Joannes Præpositus (9), Carleton Compton (10) aliique. Sed recte notant nonnulli, controversiam hanc solum esse de nomine, atque omnino pendere a notione justitiæ legalis, quæ non uno modo ab omnibus describitur. Ut ergo clarius procedamus, notio ipsa prius definienda est.

Describitur
ratio justitiæ
legalis:

Justitia *legalis*, quamvis sæpe dici soleat justitia *generalis*, est tamen specialis virtus atque a cæteris omnino distincta, definiturque a cardinali De Lugo ea virtus, «qua quis fertur in bonum reipublicæ seu communitatis, cujus ipse est pars» (11). Materia ejus est quilibet actus honestus vel etiam actus caterarum omnium virtutum, nam omnes sunt referibiles ad bonum commune, quod est formale objectum hujus virtutis (12); unde etiam *generalis* justitia dicta est, non quidem secundum prædicationem neque secundum continentiam vel collectionem, quo pacto paulo superius monuimus justitiæ vocem sumi generaliter, sed secundum causalitatem, quia proprium justitiæ legalis est imperare atque ordinare actus cujuslibet virtutis ad bonum communitatis (13). *Manifestum est*, quit in Angelicus, *quod omnes, qui sub communitate aliqua continentur, comparantur ad communitatem sicut partes ad totum; pars autem id, quod est, totus est; unde et quodlibet bonum partis est ordinabile in bonum totius. Secundum hoc ergo bonum cujuslibet virtutis, sive ordinantis*

(1) In 1.^{am} p. quæst. 21, art. 1, controv. 28, paragr. 6.

(2) *Curs. theolog.* tom. 2, quæst. 21, disp. 6, sect. 3, num. 2.

(3) Op. et loc. cit. disp. 57, sect. 2.

(4) 4.º dist. 46, quæst. unic. art. 1, sub init.

(5) 4.º dist. 46, quæst. unic. art. 1.

(6) In 1.^{am} p. quæst. 21, art. 1, disp. unic. concl. 2.

(7) *De Deo*, disp. 6, quæst. 10, concl. 1.^a

(8) *Disp. de just. divin.*, sect. 4.

(9) In 1.^{am} quæst. 21, art. 1, dub. 3.

(10) *De Deo uno*, disp. 35, sect. 9, num. 7.

(11) *De justit.*, disp. 1, num. 62.

(12) Vide S. Thom., 2.^a 2.^æ quæst. 58, art. 5.

(13) S. Thom. *ibid.* art. 6.

aliquem hominem ad se ipsum, sive ordinantis ipsum ad aliquas alias personas singulares, est referibile ad bonum commune, ad quod ordinat justitia. Et secundum hoc actus omnium virtutum possunt ad justitiam pertinere, secundum quod ordinant hominem ad bonum commune. Et quantum ad hoc justitia dicitur virtus generalis (1).

Sciendum enim est præter ac supra jura et bona pecuniaria, quæ et cives possident et ipse princeps, quatenus est persona particularis, adesse in republica vel in principe, quatenus est persona publica, in quam respublica jura sua transtulit, «dominium quoddam altum, id est, superioris ordinis in bona omnium civium et particularia omnium, quod non excludit privatum dominium illorum, sed eo non obstante, confert ad utendum illis bonis in communem reipublicæ utilitatem, quando necessitatis articulus id postulaverit. Et ratione hujus juris tenetur quodlibet reipublicæ membrum sua propria bona non subtrahere, vel denegare reipublicæ, quando ad hujusmodi usum fuerint necessaria. Immo non solum circa res externas habet respublica hoc genus domini vel juris, sed etiam circa ipsas personas et actiones earum, immo et circa vitam ipsam, non ut illam suo arbitrio possit tollere, sed ut cuicumque morali periculo, si necessarium fuerit, eam exponere juste valeat. Virtus ergo, quæ unumquodque reipublicæ membrum inclinât, ut suo modo, et quantum ad ipsum spectat, hoc jus suæ reipublicæ tribuat, vel illesum custodiat, specialis quedam justitia est» (2). Rationem porro appellationis justitiæ legalis in hunc modum declarat ibidem S. Thomas: *Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune, ut supra habitum est* (1.^a 2.^æ quæst. 90, art. 2), *inde est, quod dicitur talis justitia legalis, quia scilicet per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium virtutum in bonum commune. Justitia hæc legalis cum respicit bonum commune, quod procurare debent et princeps et subditi, in utrisque dicitur esse, quamvis diverso modo, ut docet S. Thomas: in principe principaliter et quasi*

(1) S. Thom., 2.^a 2.^æ quæst. 58, art. 5.

(2) Suarez, *Disput. de justit. Dei*, sect. 4, num. 6.

architectonicæ (quia nimirum ad eum spectat, modum conferendi ad bonum commune præscribere), in *subditis autem secundario et quasi administrative* (1).

quid pertinet
ad ejus
conceptum.

Quæ cum ita sint, facile vides: 1.º justitiam legalem esse reapse virtutem specialem distinctam tum a justitia commutativa, distributiva et vindicativa, ut melius patebit cum earum ratio et objectum declarabuntur, tum a quavis alia, quia nulla est, quæ sectetur honestatem hanc peculiarem sitam in procurando bonum communitatis. 2.º Patet justitiam legalem deficere a stricta justitia in eo, quod non est perfecte ad alterum, quia, ut nuper exscripsimus ex S. Thoma, omnes, qui sub communitate aliqua continentur, comparantur ad communitatem, sicut partes ad totum, pars autem id quod est, totius est (2).

justitia
legalis in
proprio sensu
Deo non potest
convenire,
quia importat
imperfectionem.

209. Hac admissa justitiæ legalis notione, manifestum est, non posse illam Deo proprie convenire. Et ratio est, quia notio hæc implicat essentialiter imperfectionem; etenim quicumque hujusmodi legalis justitiæ obnoxius est, respicit alium tamquam superiorem, nempe communitatem, cujus ipse est pars, itemque respicit jus et bonum alterius tamquam altius et nobilius, bonum nempe commune, cui cedere suum personale jus debeat. Atqui Deus respectu nullius communitatis potest comparari ut pars, nec bonum aut jus alterius tamquam excellentius respicere. Ergo, intellecta hoc pacto legalis justitia, non potest proprie Deo asseri. Estque res hæc luce meridiana clarior, de qua nulla potest esse reapse controversia.

et quo pacto
possit
hujusmodi
imperfectio
præcendi.

210. Verum amoveatur ab hac notione justitiæ legalis ratio partis ac totius, quasi subjectum illius esse debeat essentialiter pars, ac terminus totum vel communitas, in qua illa continetur; amoveatur etiam ratio legis alicujus externæ, unde partibus communitatis proveniat debitum conferendi ad bonum commune; et jam habebis notionem quamdam legalis justitiæ, quæ nullam essentialiter contineat admixtam imperfectionem. Tunc enim nomine justitiæ legalis intelligi poterit

(1) S. Thom. 2.^a 2.^a quæst. 58, art. 6 fin. corp.

(2) 2.^a 2.^a quæst. 58, art. 5.

virtus quædam importans voluntatem et inclinationem conferendi ad commune bonum, exortam non ex lege externa, nec ex promissione vel pacto ipsius conferentis, sed tantum ex naturali ejusdem sapientia et bonitate, quæ exigit ut omnibus et singulis rebus secundum propriam ejusque naturam provideat ad stabilem universalis ordinis conservationem in hoc mundo, quem Deus creavit et sapientissime gubernat. In ejusmodi voluntate divina est certissime honestas quædam et conformitas ad rectam rationem, quæ nec pertinet ad misericordiam et liberalitatem ullamve aliam virtutem. Nam misericordia v. g. in suo actu solum respicit miseriam alterius ut sublevandam; liberalitas vero meram gratiam præstat. At vero virtus, ad quam pertinet modo declarata honestas, eo spectat, «ut opus Dei ab ipso habeat modum et ordinem et speciem convenientem secundum divinam sapientiam et artem et prudentiam. Quæ convenientia licet per divinam sapientiam reguletur, fundatur tamen in proportionem aliqua ipsarum rerum inter se; quæ interdum accipitur inter particularem naturam et proprietatem ejus, vel actionem, interdum vero, ac principalis, inter unamquamque rem particularem et bonum seu ordinem totius universis (1). Et simili modo per se innoscit hujus virtutis a reliquis omnibus moralibus diversitas.

Ea vero licet minus proprie, non tamen immerito vocatur justitia; quia licet per se sumpta nunquam operetur ex debito proprio justitiæ, et ideo propria justitia non sit, imitatur tamen illam, quia respicit aliquale debitum et proportionem seu commensurationem rerum inter se cum communi bono. Quamvis enim Deus gratis et liberaliter decrevit mundum condere, debet tamen suæ bonitati sapientiæque, ut omnibus et singulis rebus provideat, quidquid natura ejusque requirat. Egregie in hanc rem P. Leonardus Lessius: «Satis... improprie hic voluntatis affectus ejusque executio justitia vocatur; quia etsi illæ perfectiones dicantur debita creaturis, Deus tamen non est illis debitor (sicut nec figulus vasi luteo debitor est, vel pictor imagini), sed solum est debitor sibi ipsi seu suæ sapientiæ, ut juxta hujus præscriptum et prout

nec ratio
appellationis
est absurda
vel suo
carens
fundamenti.

(1) Suarez, Disp. de justit. Dei, sect. 4, num. 8.

tantum artificem decet, operetur; ut pulchre docet S. Thomas (1), qua ratione dicimus pictorem, qui imaginem, quam cepit, imperfectam reliquit, lineamentis vel coloribus congruentibus omissis, injuriam facere non operi, sed arti suae et nomini. Dicuntur itaque illae perfectiones debita, quia necessariae ad rerum complementum et perfectum statum. Hinc enim sequitur, opificem debere illas conferre, si velit res a se conditas esse completas secundum naturae conditionem et sapientiae suae praescriptum. Sed hoc nihil est aliud, quam debere sibi ipsi, suo decreto et sapientiae (2). Et vocari potest etiam *legalis* hujusmodi justitia propter similitudinem quamdam cum vera et propria justitia legali nuper descripta ex mente S. Thomae. Mavult tamen Eximius Doctor eam vocare *providentialem*, et vocare posses etiam *gubernativam*, nam per haec nomina declaratur munus ejus proprium, quod est exequi consilia et ordinem divinae providentiae. Verum seclusa quaestione de nomine.

Justitia
providentialis
vel gubernativa

Quo sensu
asserit Deo quocet
justitia
legalis
vel gubernativa.

211. Dicendum [3.º est, si justitia legalis sumatur pro ea virtute, qua omnibus et singulis rebus confert quiddam ad commune illarum bonum pertinet secundum ordinem divinae providentiae, ejusmodi justitiam Deo asserendam esse. Et ratio est, quia in ejusmodi virtute, quocumque tandem vocetur nomine, nihil cernitur, quod non sit pura Deoque digna perfectio. Sicut enim intellectus divini perfectio est, quiddam consentaneum est in rebus efficere, ut et naturarum singularium et universalis ordinis exigentiae satis fiat commune omnium bonum sectando; ita perfectio divinae voluntantis est id praestare propter quamdam aequitatem et proportionem in tali rerum dispositione inventam secundum consilium infinitae sapientiae bonitatisque. Et crediderim hoc significare voluisse Sapientem, cum ita Deum allocutus est: *Omnia in mensura et numero et pondere disposuisti* (3). Quare, quiddam sit de nomine ipso, res ipsa per justitiam legalem sic acceptam significata debet ab omnibus Deo asseri, sicut neganda est reapse in praecedenti sensu accepta.

(1) 1 p., quest. 21, art. 1.

(2) Lessius, *De divin. perfection.*, lib. 13, cap. 1, num. 2.

(3) *Sapient.* cap. 11, vers. 21.

221. Exempla porro hujusmodi justitiae legalis ita descriptae suppeditat perpetuus et constans ordo mundanae gubernationis secundum Dei providentiam; sic enim Deus rebus omnibus secundum proprias ejusque naturas providet, tribuens omnibus et singulis partes, potentias et instrumenta consentanea, usumque disponens actionum et passionum, prout unaquaeque requirit, vel est capax, ut omnium commune bonum procuret, ex quo universalis ordo mundi harmonice perfecteque conservetur. Qua in re non solum considerandae sunt vires ac proprietates actionesque particulares singulorum entium mundanorum, sed ipse quoque situs et collocatio eorum secundum loca et tempora, prout aptissimum erat, ut haec rerum universitas secundum ordinem a Deo electum constanter perseveraret. Nec repugnat huic justitiae divinae, ut exceptiones quasdam interdum adhibeat per miraculum, scilicet ad bonum aliquod superius assequendum in manifestatione gloriae suarumque perfectionum. Et haec quidem spectant ad ordinem generalis providentiae cum rebus omnibus servatum.

ejusque
notantur
exempla in
mundi
gubernatione

Quod jam attinet ad specialem providentiam, quam Deus habet erga rationales creaturas, exempla prostant in hominis gubernatione. Nam quod Deus hominibus det, et conservet libertatem, eamque abunde instruat praesidiis, ad colendam virtutem fugiendumque vitium, et hoc pacto assequendum suum finem ultimum requisitis, hujus tandem justitiae opus est; itemque quod Deus imponat hominibus praecipua non solum recta et possibilia, sed etiam illis accomodata et proportionata. Ad eandem justitiam pertinet, ut nullum opus bonum non remuneratum relinquat, etiam in hominibus alias pravis, quemadmodum explicat S. Thomas (1): quod item cum proportionem locum habet in malorum operum punitione, prout dicitur agendo de justitia vindicativa.

Si jam ab ordine naturali ad supernaturalem ascendamus longe nobilior et excellentius debitum ac jus invenitur pertinens ad hanc justitiam legalem vel gubernatricem. Nam posita hypostatica unione divini Verbi cum humanitate in Christo Domino, summa decencia rerumque exigentia suo

(1) 1. 2.^a quest. 21, art. 4.

quasi jure postulabat omnes thesauros sapientiæ ac gratiæ, nempe scientiæ gratiæque plenitudinem cum donis Spiritus Sancti et beatificam visionem sacratissimæ Humanitati concedi. Postulabat etiam, ut si qua natura creata esset a divino Verbo assumenda, non nisi rationalis assumeretur. Exigebat præterea, ut Genitrix Dei esset Virgo, cujuslibet peccati prorsus immunis, et gratia plena. Similiter post gratuitam elevationem hominis ad statum et finem supernaturalem, oportebat, ut concederentur illi sufficientia auxilia ejusdem ordinis ad prædictum finem assequendum, pariterque ut habens gratiam justificantem jus haberet ad gloriam. Quo etiam spectat, ut si quis a Deo eligatur ad munus aliquod speciale, omnibus ad illud rite obeundum opportunis auxiliis confirmet. Et hæc quidem suavissimam præbent meditando segetem, nobis tamen sufficiat inuisse (1).

§ III. QUID DICENDUM DE JUSTITIA VINDICATIVA.

Quid sit
vindictiva
justitia:

213. Justitiæ vindictivæ nomine venit ea virtus, per quam pœnis congruis fontes plectuntur. De qua virtute in primis

ea Deo
certissime
inest.

Dicendum 4.º est, eam esse certissime Deo. Id enim et sacre Litteræ passim nos docent (2), et experientia ratioque confirmant. Nam videmus innumera mala et ærumnas in hoc mundo, quæ, saltem posita catholica doctrina de primo homine creato in justitia originali, peccatum causam agnoscunt; idque ad ipsam sapientissimam Dei providentiam gubernationemque spectat, ut perturbatus ordo per culpam, digno supplicio redintegretur. Accedit, quod nulla in hujusmodi virtute imperfectio contineatur.

Utrum
hæc justitia
vindictiva
sit specialis
virtus in Deo

214. Verum quam certum est dari in Deo justitiam vindictivam, tam incertum est, utrum hæc sit virtus specialis a reliquis omnibus distincta. Plures arbitrantur, quæ dicitur justitia vindictiva, eam non esse veram partem subjectivam

(1) Vide Suarez, *disp. de justit. divin.* sect. 4, num. 12 seqq.; Ruiz de Montoya, *loc. cit.*, disp. 57, sect.

(2) Vide v. g. *Tobia* cap. 3, vers. 2, 6; *Esther* cap. 14, vers. 6; *Isaie* cap. 50, vers. 17 seqq.; *Daniel* cap. 9, vers. 14 seqq.; *Psalms*, 10, vers. 17; *Psalms*, 97, vers. 10; *Apocal.* cap. 19, vers. 2; etc., etc.

vel speciem justitiæ, sed partem duntaxat potentialem, quæ deficit a justitia, ad quam adjungitur, et revocatur tamquam pars minus principalis propter quamdam affinitatem, in eo sitam, quod in pœnis infligendis æqualitatem sectetur (1). Quare etiam S. Thomas vindictivam justitiam numerat tamquam specialem virtutem inter partes potestativas seu potentiales justitiæ (2). Alii censent punitionem peccatorum esse munus justitiæ legalis, sive providentialis sive gubernamentalis, quam in præcedenti paragrapho tractavimus; hæc sententiam multis confirmat, tueturque Eximius Doctor (3). Tertio sunt, qui putent punitivam justitiam esse justitiam Dei commutativam, vel hujus officium esse vindictam sumere de peccatis (4). Alii malunt justitiam vindictivam pertinere ad justitiam distributivam (5); alii demum ad commutativam et distributivam (6), nec desunt, qui in punitivo et commutativa et distributiva et legalis aut providentialis munus agnosceret (7).

varie
sententia:
prima,

secunda,

tertia,

quarta,
quinta.

Controversiam hæc dirimere operæ pretium non judico, nec facile est paucis expendere fundamenta uniuscujusque

(1) Vide v. gr. Molina (In 1.^{am} p., quæst. 21, art. 1, *Secundo dicendum...*), Lessium (*De perfect. divin.* lib. 19, cap. 3, num. 15), Lorca (3 part., disp. 8, num. 7), Francis Henno (*De Deo uno*, disp. 1, quæst. 10, conclus. 2).

(2) 2.^a 2.^m quæst. 80, art. unic. ad 1.um Cfr. quæst. 108, art. 2, ad 1.um

(3) *Disp. de justitia Dei*, sect. 5, a num. 3. Vide etiam P. Carleton Compton, *De Deo*, disp. 35, sect. 9, num. 8.

(4) Vide Aureol. (4.º dist. 46, art. 1, post 3.^{am} proposit. *Est autem...*), Argentin. (4.º dist. 46, quæst. unic., art. 4, ad 1.um), Domin. Sotum (*De just.* quæst. 5, art. 4, ad 1.um), Azor. (*Justit. moral.* tom. 3, lib. 1, cap. 10, quæst. 4).

(5) Vide S. Thom. (4.º dist. 46, quæst. 2, art. 2, solut. 1.^a, ad 3.um), Capreol. (1.º dist. 45, quæst. 1, art. 1, ad argumenta contr. 1.^{am} conclusion.), Richard. (4.º dist. 46, art. 1, quæst. 1, corp. post med.), Cajetan. (2.^a 2.^m, quæst. 61, art. 4 fin.), Salas (In 1.^{am} 2.^m tract. 7, disp. 7, num. 5.), Ruiz de Montoya, (*loc. cit.* disp. 60, sect. 4.), Joann. a S. Thom. (tom. 2, quæst. 20, disp. 6, art. 4).

(6) Vide Valentia, In 1.^{am} p., quæst. 21, punct. 1 in probat. 2.^m conclusionis.

(7) Ita v. gr. P. Ortega, *loc. cit.* contr. 5, disp. 2, quæst. 4, certamen. 3.

Justitia
vindicativa
speciem
quendam
pne se fert
vindicativam,
a qua tamen
deficit;

sententiæ. Negari nequit justitiam vindicativam præ se ferre speciem quamdam commutativæ, quatenus servat æqualitatem inter pœnam et culpam, secundum illam S. Joannis sententiam: *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum* (1). Unde etiam Aristoteles generatim docuit iudicium vindictam inter homines ad commutativam justitiam pertinere (2). Et ex S. Thoma etiam vindicta, quæ fit auctoritate publicæ potestatis secundum sententiam iudicis (ad quam revocatur jus supremi Domini rerum omnium) pertinet ad justitiam commutativam (3). Videtur tamen justitia vindicativa in eo deficere a stricte commutativa, quod non interveniat in illa debitum proprium commutativæ. Nam ubi adest injuria, persona quidem eam inferens, utique debitum atque obligationem habet illa resarciendi; at vicissim persona offensa non habet morale debitum, pœnam reddendi pro injuria præcise respectu offensoris. Nam persona offensa vel est privata vel publica. Et privata quidem, patet, quod non teneatur pœnam reddere, quamvis jus habeat legitimam sumendi vindictam. Persona vero publica, ut Iudex vel magistratus, ad quem spectat punire crimina ob bonum commune rectamque rei publicæ administrationem, tenetur quidem non excedere modum, ultra æqualitatem puniendo, et tenetur etiam justum supplicium imponere, sed ejusmodi debitum non est præcise respectu delinquentis, sed respectu rei publicæ, cujus est minister; et respectu delinquentis non habet debitum, sed potius exigit ab eo debitum, delinquentis enim est solvere secundum sententiam iudicis debitum suo peccato contractum. Ita ergo in punitione non videtur commutativa justitia per se ac positive concurrere, ipsum actum puniendi eliciendo, sed tantum negative, nimirum impediendo, ne fiat injuria excedendo limites condignæ vindictæ.

Quæ cum ita sint, sequitur, Deum puniendo, licet servet quodammodo formam justitiæ commutativæ, sectando æqualitatem inter pœnam et delictum; re tamen vera non exercere

(1) *Apocal.* cap. 18, vers. 7. Cfr. *ib.* vers. 6; *Matth.* cap. 7, vers. 2; cap. 16, vers. 27; *Roman.* cap. 2, vers. 6.

(2) Vide *Ethicor.* lib. 3, cap. 4, paulo post init.

(3) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 80, art. 1, ad 1.um Cfr. *ibid.*, quæst. 108, art. 2, ad 1.um

commutativam justitiam, quia per actum puniendi non solvit debitum peccatori, sed potius exigit (1).

Servatur etiam in divina peccatorum ultione proportionalitas quædam in pœnis, non quidem facta comparatione uniuscujusque pœnæ ad culpam, propter quam inflicta est (sub hoc enim respectu potius, quam proportio geometrica, intercedit proportio arithmetica seu æqualitas propria commutativæ justitiæ), sed secundum comparationem diversorum peccantium ad suas pœnas, ita ut qui plus peccavit, plus puniatur, et secundum quod exceditur in peccato, spectata etiam non solum physica entitate peccati, sed morali gravitate, quæ correspondet conditioni ac dignitati personarum et reliquorum adjunctorum. In quo cernitur ratio quædam justitiæ distributiæ, quæ locum habet in collatione proportionali munerum ac præmiorum (2). Nihilominus potest hic quoque notari, quod modo circa justitiam commutativam urgebatur, videlicet ex defectu moralis debiti proprie dicti non satis apparere, quod punitio delictorum sit actus justitiæ distributiæ. Est enim hoc discrimen inter præmiorum et pœnarum distributionem, quod præmia reddens verum debitum habeat erga merentes; at vero puniens non habet debitum respectu solum ipsorum, sed potius exigit ex eis debiti solutionem, prout jam declaratum est (3). Ergo justitia vindicativa nec videtur esse omnino justitia distributiva. Præterea Deus in pœnis non videtur servare proportionem primario ac per se, verum per accidens. Per se enim attendit solummodo, quantum cujusque peccata mereantur.

sectatur
etiam
proportionali-
tatem
aliquam,
ratione, cujus
similis est
distributiæ
justitiæ,

quin tamen
ad eam
proprie spectet.

(1) Vide Suarez, *Disputat. de justit. Dei*, sect. 5, num. 9-12, ubi hæc magis evolvuntur.

(2) Id fusius declaratum vide, si lubet, apud P. Didacum Ruiz de Montoya, qui contendit punitionem delictorum esse opus justitiæ distributiæ. Cfr. Suarez, *loc. cit.* num. 12 et 18.

(3) Vide Suarez, *op. et loc. cit.* num. 14, 15.

Affinitas
justitiæ
vindictivæ
cum legali
vel gubernativa.

Non minus certum videtur habere vindictivam justitiam non parvam cognitionem cum legali vel gubernativa, ad quam propterea putarunt alii pertinere in Deo actum puniendi; quia negari nequit rectam rationem et prudentem administrationem universi mundi postulare, ut peccata puniantur, utque iis, qui hanc vitam in vitis et sceleribus transegerunt, in futura plectantur, et meritas pro peccatis dent aliquando pœnas.

Hæ sunt præcipuæ circa præsentem controversiam sententiæ. Nam illa, quæ punitivam constituit inter partes potentiales justitiæ, non videtur satis probari (1). Nec verum est eam a S. Thoma teneri: nam S. Doctor in iisdem locis distinguit inter personam privatam et publicam sumentem vindictam. Docetque personam quidem privatam, dum quaerit vindictam suæ injuriæ, exercere actum, qui non est strictæ justitiæ, sed deficit ab illa, ideoque pertinet ad virtutem aliquam, quæ tantum eam pars potentialis revocetur ad justitiam. At loquendo de vindicta, quæ fit auctoritate personæ publicæ, diserte docet, eam pertinere ad justitiam commutativam (2).

judicium
auctoritatis.

Vindictiva ergo justitia videtur revocanda esse ad aliquam ex tribus aliis, commutativa nempe, vel distributiva vel legalis, quam prudens lector eligere malit, et propugnatam a suis defensoribus videre potest. Quamvis equidem expeditissimam judico rationem loquendi P. Francisci Suarez, qui divinam vindictam censet ad legalem vel providentialem justitiam pertinere, quin tamen per hoc vetetur, quin Deus possit etiam in infligendis pœnis attendere formam quamdam commutativæ ac distributivæ justitiæ servando proportionem arithmetica et geometricam, prout ab eodem Eximio Doctore declaratum reperies (3).

(1) Vide, si lubet, quædam argumenta in favorem illius apud P. Ruiz de Montoya, disp. 60, sect. 1, num. 3 seqq. quæ soluta legi possunt, ibid., sect. 5.

(2) S. Thom. 2.^a 2.^a quæst. 80, art. unic. ad 1.um; quæst. 108, art. 2, ad 1.um.

(3) Disp. de justit. Dei, sect. 5, num. 16 seqq.

§ IV.— QUID DICENDUM DE JUSTITIA DISTRIBUTIVA.

215. Justitia distributiva inclinat voluntatem, ut onera et bona æque distribuatur inter cives. Quare ordinat communitatem vel superiorem ad subditos, nam *actus distributionis, qui est communium bonorum, pertinet solum ad præsidem communibus bonis; quamvis justitia distributiva est etiam in subditis, quibus distribuuntur, in quantum scilicet sunt contenti justa distributione* (1). Versatur ergo distributiva justitia in bonis reipublicæ ac communitatis pro cujusque membris merito distribuendis; qua in re merita non ex præcisa vel sola operum quantitate secundum se sumptorum æstimanda sunt, sed plerumque ipsa etiam personæ operantis dignitas et adjuncta ad eorum influunt æquam æstimationem, prout dudum docuerat Aristoteles (2). Si enim princeps militiæ v. gr. post bellum felicissime confectum non aliam mercedem acciperet, quam gregarius miles, vel si idem munus locusve in bello assignaretur peritissimo imperatori, ac omnis militaris scientiæ experti civi, æqualitas quidem arithmetica et quantitativa servaretur inter eos, quæ tamen iniqua et improporionata judicaretur ab æquis rerum istarum æstimatoribus. Proprium ergo distributivæ justitiæ est, ut non unum idemque secundum rem omnibus distribuatur, sed unum idemque secundum proportionem, ratione habita personarum, ut, quod est exemplum Philosophi, sicut se habet Achilles ad Ajacem, ita se habeat munus Achillis ad munus Ajacis: quam comparationem vocant mathematici proportionem geometricam (3). Quare justitia distributiva quaerit in objecto æqualitatem secundum proportionem geometricam, commutativa vero secundum proportionem arithmetica, quemadmodum mox declarabitur. Egregie S. Thomas: *In distributiva justitia datur aliquid alicui private personæ, in quantum id, quod est lotius, est debitum parti, quod quidem tanto majus est, quanto ipsa*

(1) S. Thom. 2.^a 2.^a quæst. 61, art. 1, ad 3.um.

(2) *Ethicor.* lib. 5, cap. 2 et 3.

(3) Vide S. Thom., 2.^a 2.^a quæst. 61, art. 2.

pars majorem principalitatem habet in toto. Et ideo distributiva justitia tanto plus alicui de bonis communibus datur, quanto illa persona majorem habet principalitatem in communitate. Et ideo in justitia distributiva non accipitur medium secundum equalitatem rei ad rem, sed secundum proportionem rerum ad personas, ut scilicet sicut una persona excedit aliam, ita etiam res, quae datur uni personae, excedat rem, quae datur alii. Et ideo dicit Philosophus (in V. Ethic.) quod tale medium est secundum geometricam proportionalitatem, in qua attenditur æquale non secundum quantitatem, sed secundum proportionem; sicut si dicamus, quod sicut se habent sex ad quatuor, ita se habent tria ad duo. Sed in commutationibus redditur aliquid alicui singulari personae propter rem ejus, quae accepta est, ut maxime patet in emptione et venditione, in quibus primo invenitur ratio commutationis. Et ideo oportet adæquare rem rei, ut quanto iste plus habet, quam suum sit, de eo quod est alterius, tantumdem restituat ei cuius est. Et sic fit æqualitas secundum arithmetica medietatem, quae attenditur secundum parem quantitatis excessum (1).

Hiscæ præhabitis, ad explicandam notionem justitiæ distributivæ, quæ melius adhuc intelligetur, cum mox declarandus erit conceptus commutativæ justitiæ; quoniam fide novimus, quod Deus in die. justis iudicium. reddet unicuique secundum opera ejus, itis quidem qui secundum potentiam bonis operis gloriam et honorem et incorruptionem querunt, vitam æternam. ... (2), quæ, docente Tridentino, bene operantibus usque in finem et in Deo sperantibus proponenda est. . . et tamquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda (3); queritur, utrum Deus in distribuenda gloria æterna servet proprie atque stricte justitiam distributivam. Negasse videntur plures inter præcos Scholasticos, qui generatim volebant Deo tribuere ullam justitiam stricte sumptam, sive commutativam sive etiam

(1) S. Thom. 2.^a 2.^æ quest. 61, art. 2. Vide Suarez *Disp. de justit. Dei* set. 3, num. 1 seqq.
 (2) *Roman.* cap. 2, vers. 5, 8.
 (3) Trident sess. 6, cap. 16.

Quidam fide
certum
circa præmii
distributionem
a Deo
faciendam,

et quid in
controversiam
adducatur.

Sententia
negasse Deum
exercere

distributivam, sed solam generalem, quæ complectitur omnes virtutes Deo possibles, nec continet debitum necessitatis, verum concedentiam duntaxat congruitatis. Pro qua sententia laudantur Alexander Halensis (1), Albertus M. (2), Durandus (3), Paludanus (4), Gregorius (5), Major (6), Marsilius (7), Bassolis (8) alique, ac postea Trigosius (9), Pesantius (10), Lorca (11), P. Ludovicus Molina (12), et plures Scotistæ, ut Boyvin (13) et Franciscus Henno (14). Cæteris vero fusius et luculentius doctrinam hanc promovit, ac propugnavit P. Gabriel Vazquez (15), quem secuti sunt inter alios PP. Arrubal (16), Lessius (17), Torres (18), Ægidius Coninck (19) et Alarcon (20). Sententia P. Gabriels Vazquez (cum quo tamen non omnes omnino conveniunt) est distributivam justitiam absolute sumptam, prout respicit communitate distributiones bonorum tam rebus naturalibus, quam actionibus moralibus, proprie non dari in Deo, præmia vero illum dare merentibus non ex justitia, sed ex gratitudine.

proprie dicitur
justitiam
distributivam:

(1) 1 p., quest. 39, memb. 1.
 (2) 1 p., quest. 80, membr. 2, art. 2, part. 2.
 (3) 2.^a dist. 27, quest. 2, et 4.^a dist. 46, quest. 1.
 (4) 4.º dist. 46, quest. 1, art. 1, conclus. 3.^a et 4.^a
 (5) 1.^a dist. 17, quest. 1, art. 2, post med.
 (6) 2.^a dist. 27, quest. unio. initio.
 (7) 2.^a quest. 18, art. 4, vers. fin. ad 1.^{am} obj. et ad 4.^{am} rat.
 (8) 4.º dist. 46, quest. unio. art. 1.
 (9) In 1.^{am} p. Bonaventuræ, quest. 17, art. 1, dub. 1.
 (10) 1 p. quest. 21, disp. 1.
 (11) In 1.^{am} 2.^æ disp. 44 de gratia, His præmissis, et 3 p., disp. 8, conclus. 1.^a
 (12) In 1.^{am} p. quest. 21, art. 1 post med.
 (13) De Deo uno, disp. 5, Appendix, Quæres 7.^a, resp. 7.
 (14) De Deo uno, disp. 6, quest. 10, conclus. 4.
 (15) In 1.^{am} p. disp. 85 et 86; et in 1.^{am} 2.^æ disp. 223; et in 3.^{am} p. tom. 1, disp. 7.
 (16) In 1.^{am} part. quest. 21, art. 1, num. 5.
 (17) De justit. lib. 2, cap. 18, dub. 8, num. 57 fin.; et de perfection. moribusque divin. lib. 13, cap. 2.
 (18) In 1.^{am} 2.^æ tom. 2, disp. 5; dub. 1, num. 7, dub. 2, num. 1, dub. 5, et disp. 6, dub. 2.
 (19) De actibus supernat. disp. 8, dub. 3, conclus. 3 et 4; de Sacram. tom. 2, disp. 1, de Pœnit. dub. 4, num. 23.
 (20) Tract. 3, de volunt. Dei, disp. 8, num. 5.

sententia
affirmativa
distributivam
justitiam
propter dictam
Deo esse
reserendam,
supposito pacto
eiusdem
ac promissione
et at quid
hæc promissio
requiritur

At longe communior sententia concedit Deo, supposito pacto et promissione, proprie dictam justitiam distributivam. Pactum vero istud ac promissio non requiritur ad reddendam dignitatem vel valorem operibus, est enim quiddam illis extrinsecum, dignitas vero et valor operum totus est ex divina gratia, unde procedunt, ac proinde pactum jam præsupponit in illis totam suam dignitatem. Requiritur tamen pactum et ordinatio divina ut conditio ad meritum cum ex parte nostra, tum ex parte Dei. «Ex parte quidem Dei, ut reddatur debitor præmii pro talibus operibus. Quod enim respectu Principis et distributoris humani lex est imposita illi a Deo, ut servet justitiam, est in Deo ordinatio sua et voluntas; ipse enim sibi est regula et lex, et operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, et sibi ipsi debitor est, non alteri. Et præterea quia Deus est supremus Dominus et universalissima causa, non solum rerum, sed et actionum nostrarum, et de omnibus facere potest quod voluerit sine ulla læsione juris creaturarum. Unde potest illas actiones et merita nostra accipere alio titulo, quam propter præmium, quia sua sunt titulo creationis, et summum dominium habet in illas, et ex influxu suo pendent, ut sint multo magis, quam a nostro. Unde sicut ego possum de re mea disponere, sicut voluero, ita Deus potest disponere de illis operationibus meis, sicut voluerit, et dare vel denegare illis præmia, sicut ego actionem meam possum tali recompensatione cumulare, vel omni recompensatione destituere. Ad hoc ergo ut actiones meas Deus velit illo determinato præmio honorare, et non alio titulo velle habere, requiritur ordinatio divina ad tale præmium obtinendum de facto.... Ex parte quoque nostra requiritur illa acceptatio sub illo onere, quia posset homo dicere, quod gratis vellet laborare, et opera illa facere, et cedere juri suo; nemo enim prohibetur juri suo cedere, sicut qui laborat in vinea nihil dicens aut petens a domino vineæ, non obligat de justitia ad reddendam sibi mercedem, quia potest id sponte facere. Sed tamen si homo vellet sic cedere juri suo, et gratis Deum colere, hoc ipsum ex Dei inspiratione et influxu ac directione haberet; unde tandem hoc totum reducitur in ordinationem Dei, quia est causa omnium; et sic oportet, quod determinet,

propter quid velit unumquodque fieri. Advertendum est tamen, quod hoc pactum seu ordinatio, non est necesse, quod superveniat ipsi gratiæ datæ a Deo, sed in ipsa voluntate, quam illam dicit efficienter et ut causa ejus, involvitur ordinatio, propter quam dat illam ad talem finem, et pro tali præmio ut de facto acquirendo per talis opera» (1).

Sententiam hanc docent non solum ii, qui commutativam justitiam Deo detrectant, ut sunt Capreolus (2), et frequentissime Thomistæ cum Cajetano (3), Ferrariensi (4), et Bañez, ut Nazarius et Gonzalez Albelda (5), Conradus (6), Dominicus Sotus (7), Zumel (8), Deza (9), Gonet (10), Billuart (11), Franciscus Silvius (12), itemque Richardus (13), Argentinas (14), Ægidius Romanus (15), Dionys. Carthusianus (16), Aragon (17), Franciscus Vega (18), Bellarminus (19), Joannes Salas (20), Didacus Ruiz de Montoya (21); sed etiam fere omnes illi, qui commutativam quoque justitiam Deo asserunt,

- (1) Joana. a S. Thoma, *Curs. theolog.* tom. 2, quæst. 21, disp. 6, art. 4, num. 17.
- (2) 1.º dist. 47, quæst. unic. art. 1, conclus. 14, ad argument. Aureol. contr. eamd. conclus.
- (3) In 1.^{am} 2.^æ quæst. 91, art. 4, ad 1.um
- (4) In lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 93, *Sed dubium et Ad cujus.*
- (5) In 1.^{am} p. quæst. 21, art. 1.
- (6) In 1.^{am} 2.^æ quæst. 114, art. 1, circa respons. ad 2.um
- (7) *De just. et jure*, lib. 3, quæst. 5, art. 4, et ad 1.um de *natur. et gratia*. lib. 3, cap. 7.
- (8) In 1.^{am} 2.^æ quæst. 114, art. 1, disp. 3 et 4.
- (9) 2.º dist. 27, quæst. unic. art. 3, notab. 1.
- (10) *Clypeus Theolog.* tom. 1, trac. 4, disp. 7, art. 1, paragr. 3.
- (11) *De Deo uno*, dissert. 8, art. 6, paragr. 2, *Dico 2.º*
- (12) In 1.^{am} p. quæst. 21, art. 1.
- (13) 4.º dist. 46, art. 1, quæst. 1, 2.º dist. 27, art. 2, quæst. 3, in solut. ad 3.um
- (14) 4.º dist. 46, quæst. unic., art. 1; 2.º dist. 27, quæst. unic. art. 4, conclus. 2 et ad 1.um
- (15) 2.º dist. 27, quæst. 2, art. 3 et 4 potissim. in solut. argum.
- (16) 4.º dist. 46, quæst. 1; et 2.º dist. 27, quæst. 2.
- (17) In 2.^{am} 2.^æ quæst. 61, art. 4.
- (18) In *Trident. conc.* lib. 10, cap. 1 post med.; et opusc. *de justitific.* quæst. 3.º ad 3.um, *Ad confirmationem.*
- (19) Lib. 5 *de justitiat.* lib. 5, cap. 16, fin.
- (20) In 1.^{am} 2.^æ tom. 1, trac. 7, disp. 7, num. 5.
- (21) *De volunt. Dei*, disp. 59.

Mens S. Thomae

ut Suarez (1), Valentia (2) cæterique in sequenti paragrapho laudandi. Estque disserta sententia S. Thomæ, nec uno in loco tradita, quidquid videantur nonnulli dubitare (3). *Justitia distributiva* (secus atque commutativa) non requirit quantitatis æqualitatem, sed proportionis tantum. Non enim oportet, ut distribuens omnibus æqualiter distribuatur, sed unicuique proportionaliter secundum suum modum. Sic ergo ratio distributivæ justitiæ Deo proprie convenire potest, in quantum scilicet æqualitatem proportionis servat in communicatione bonorum suorum dans unicuique proportionaliter secundum suum modum. Unde Dionysius dicit in 8 cap. de divin. Nomin., quod justitia laudatur in Deo; in quantum omnibus secundum dignitatem distribuit. Sed justitia commutativa, per quam æqualitas constituitur inter Deum dantem et creaturam recipientem, Deo competere non potest secundum propriam acceptionem, quia beneficia Dei semper excedunt meritum creaturæ (4). Et alibi: *Justitia quantum ad commutationis actum Deo competere non potest, cum ipse a nullo aliquid accipiat...; per similitudinem tamen aliqua Deo dare dicimus, in quantum nostra data Deus accipiat. Non igitur sibi competit commutativa justitia, sed solum distributiva. Unde Dionysius dicit* (8.º cap. de divin. nomin.), *quod justitia laudatur Deus, sicut omnibus secundum dignitatem distribuens, secundum illud Matthæi* (5). Dedit unicuique secundum propriam virtutem (6).

Nec dicas cum Capreolo, S. Thomam in *Summa theologica* retractasse hanc sententiam, tum α quia in ea negat in nobis esse meritum simpliciter ad Deum, quia non est justitia simpliciter (7), si autem esset distributiva, hoc non negaret;

(1) *Disp. de just. Dei*, sect. 3.(2) In 1.mo p. disp. 1, quæst. 21, punct. 1, *Secundo asserimus...*

(3) Vide v. g. Ortega, op. cit., controv. 5, disp. 2, quæst. 2, certamine 3.

(4) S. Thom. 4.º dist. 46, quæst. 1, art. 1, solut. 1. Cfr. *ibid.*, ad 1.um; et 2.º dist. 27, quæst. 1, art. 3.(5) *Matth.* cap. 25, vers. 15.(6) S. Thom., *Contr. Gent.* libr. 3, cap. 93, *Similiter etiam justitia...* Cfr. opusc. sup. Dionys. *de divin. nomin.* cap. 8, loc. 4.(7) S. Thom. 1.º 2.º quæst. 114, art. 1.

tum β) quia in eadem docet in divino judicio servare formam modumque justitiæ commutativæ, quod verum non foret, si Deus haberet justitiam distributivam, modus enim commutativæ non compatitur modum distributivæ, quia sunt oppositi inter se.

Verum *neg.* assertum, quia in ipsa *Summa* eandem disertissime doctrinam tradit S. Doctor: *Duplex est species justitiæ, inquit: una, quæ consistit in mutua datione et acceptione... et hæc dicitur a Philosopho* (in 5.º Ethicor. cap. 4) *justitia commutativa vel directiva commutationum sive communicationum; et hæc non competit Deo... Alia, quæ consistit in distribuendo, et dicitur distributiva justitia, secundum quam aliquis gubernator vel dispensator dat unicuique secundum suam dignitatem. Sicut igitur ordo congruus familiæ vel cujuscumque multitudinis gubernate demonstrat hujusmodi justitiam in gubernante, ita ordo universi, qui apparet tam in rebus naturalibus, quam in rebus voluntariis, demonstrat Dei justitiam. Unde ut dicit Dionys. (8 cap. de Div. Nom.) oportet videre in hoc veram Dei esse justitiam, quod omnibus tribuit propriam secundum uniuscujusque existentium dignitatem, et uniuscujusque naturam in proprio servat ordine et virtute* (1). Ubi vides justitiam distributivam non solum asseri, sed etiam probari ratione et auctoritate S. Dionysii, sicut fecerat in prioribus locis.

Ad probationem α) *neg.* Minor. Nam mens Aquinatis in priori loco est, antecedenter ad virtutem et gratiam Dei nullum esse meritum, cum nec esse possit justitia simpliciter atque æqualitas; non negat tamen, sed asserit dari meritum, præsupposita virtute accepta ex Deo ad operandum. Ad probationem β) *neg.* pariter Minorem; tum quia in iisdem locis, in quibus docet Angelicum dari justitiam distributivam in Deo, concedit etiam servari modum quendam commutativæ in recompensatione præmiorum (2), quare secundum S. Thomam nulla est pugna inter justitiam distributivam et modum justitiæ commutativæ; tum quia reapse modus

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 21, art. 1.

(2) Vide in 4.º dist. 46, quæst. 11, art. 1, solut. 1. Cfr. Joann. a S. Thom., loc. cit. num. 9.

commutativæ non excludit distributivam justitiam in Deo, quandoquidem bene stat, quod sine debito commutationis, ex jure tantum ac debito rectitudinis circa bonum commune distribuat unicuique secundum suam dignitatem, servando simul inter valorem operum ac præmii quantitatem æqualitatem similem illi, quæ fit inter duas res per commutationem: sicut etiam princeps præscindit a forma commutativæ, sed debet etiam ad ipsum valorem meritorum in diversis personis attendere. Et hæc nobis quoque sententia S. Thomæ magis arridet. Itaque

216. Dicendum 5.º est, justitiam distributivam Deo proprie convenire. Et probatur, quia Deo tribuendum proprie est, quicquid perfectionem, nulli ex suo conceptu admixtam imperfectioni, continet. Atqui justitia distributiva continet talem perfectionem, quæ ex suo conceptu nullam essentialiter adnexam implicat imperfectionem. Ergo justitia distributiva Deo proprie convenit.

Consequentia bona est, et Major ex alibi probatis patet. Probatur ergo Minor per partes.

α) *Justitia distributiva perfectionem importat.* Et in primis importat perfectionem propriam justitiæ generatim sumptæ, quam superius in prima assertione primoque paragrapho declaratum reliquimus. Deinde justitia distributiva est superioris et principis erga inferiores ac subditos. Servare autem proportionem meritorum ac dignitatum in distributione munerum præmiorumque præ se fert sapientiam atque æquitatem. Atqui totum id perfectionem importat Deo certe dignam, utpote qui est summus rerum omnium Dominus et gubernator, ad quem pertinet omnia ordinate pro cuiusque merito dispensare. Ergo.... Unde ipse Dominus in Evangelio sub figura et parabola heri in longinquas terras profecti, tradidisse suis servis narratur *bona sua; et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum secundum propriam virtutem* (1).

β) *Justitia distributiva ex suo conceptu nullam importat essentialiter imperfectionem.* Id vero non potest melius

(1) *Mathth.* cap. 25, vers. 14, 15.

Imperfectiones
a quibusdam
in justitia

probari, quam explicatis imperfectionibus, quæ à contrariæ sententiæ assertoribus notantur. Præcipuæ sunt hæc: 1.^a quod justitiæ distributivæ proprium est non sua ipsius distribuentis, sed aliena bona distribuere, nempe bona communia; at nihil potest esse, quod non sit Dei, cum Deus sit infinite perfectus. 2.^a Quod bona distribuens transferat dominium in illam, cui distribuuntur; Deus autem non ita potest quidpiam donare, ut se illius exuat dominio. 3.^a Quod distributiva justitia supponit distribuentem non habere unde creditoribus tribuat secundum arithmetice proportionem; quod pariter argueret indignam Deo imperfectionem. Sane vel distribuens habet, quantum sufficit, ut singulis creditoribus integre satisfaciat solvendo totum debitum ad apices commutativæ justitiæ, vel non, ideoque cogitur singulis pro portione tantum dare, non servando perfectam æqualitatem in divisione bonorum inter multos, sed tantum proportionalem. Si primum dicas, ibi reapse commutativa justitia servatur, nec habet locum proprie distributiva. Sin alterum eligas, habeo intentum, nam tum non una statim apparet imperfectio: est nempe imperfectio in ipsis bonis divinis, quia non essent sufficientia ad integre cunctis satisfaciendum; et imperfectio in Deo, qui jam finitus esset in suis divitiis; ex quo sequitur objectum distributivæ justitiæ esse imperfectum, videlicet æqualitatem geometricam, quæ non est perfecta, sed imperfecta, quæ tum substituitur in locum arithmetice ac perfectæ, quando hæc servari non potest. 4.^a Imperfectio est, quod justitia quoque distributiva, utpote quæ species est strictæ justitiæ, involvit debitum et obligationem erga alterum. Deus autem nulli creaturæ sive privatæ ac particulari, sive etiam communitati, potest esse debitor, quia cum omnis creatura quicquid habet, à Deo liberalissime acceperit, non potest ullum jus contra Deum allegare.

Verum hæc facile declarantur. 1.^a imperfectio non est essentialis justitiæ distributivæ universalissime sumptæ, non est enim contra rationem ejus, ut quis sua propria bona secundum geometricam proportionem dispenset inter plures, quibus jus, aliquod vel titulus insit. Nec 2.^a imperfectio est essentialis: nam ad distributivam justitiam non requiritur totalis abdicatio domini, sed sufficit alicujus domini

distributiva
reperitur

disparantur.

communicatio, prout superius explicatum reliquimus, et constat etiam in contractu *emphyteusis* et *feudi*, in quo utile tantum dominium traditur a Principe, sibi servato directo dominio.

3.^a imperfectio neganda prorsus est; et ratio per quam probatur, falso nititur principio. *Justitia* enim distributiva per se non requirit, ut geometrica proportio adhibeatur præcise, quia non potest adhiberi arithmetica. Immo vero proportionēs istæ, ut jam paulo superius innuimus, non pugnant inter se, verum possunt simul stare, ita ut geometrica in arithmetica fundetur. Nam sicut se habet integer denarius ad laborem integri diei, ita se habet dimidia pars denarii ad laborem dimidii diei; quare qui daret denarium pro labore diei, et dimidium denarii pro labore dimidii diei, perfectam æqualitatem arithmeticam servaret simul cum geometrica proportione. Ex quo etiam apparet geometricam æqualitatem non esse per se imperfectam, nec supponere imperfectionem, sed esse perfectissimam in ordine suo. Quæ omnia fusius evoluta videri queunt apud Eximium Doctorem (1).

4.^a quoque imperfectio neganda est. Nam non est absolute de essentia distributivæ justitiæ, ut supponat debitum in distribuyente, nisi fundatum in fidelitate ac promissione. Qui bona communitalis, non sua, distribuit, habet quidem et obligationem servandi æqualitatem proportionalem propter legem et bonum reipublicæ; qui vero distribuit bona sua, ut est Deus, supremus Dominus rerum omnium, non ligatur debito vel obligatione, qua teneatur erga eos, qui præmia et bona recepturi sunt, antecedenter, ad ordinationem ac promissionem (2). Opposite S. Thomas: *Deus non efficitur debitor nobis, nisi forte ex promisso, quia ipse bona operantibus præmium repromisit; et ideo non est inconveniens, si ab ipso quis mereri possit, ex quo aliquo modo debitor est. Vel dicendum, quod in justitia commutativa ille, apud quem quis meretur, efficitur debitor et, qui meretur, ul patet in illis, qui operationes suas locant in servitium aliorum; sed in justitia distributiva*

(1) *De justit. Dei*, sect. 3, num. 4 seqq.

(2) Cfr. S. Thom. 1.^a 2.^a, quest. 114, art. 1, ad 3.um

non requiritur ratio debiti ex parte ejus, qui distribuit; potest enim ex liberalitate aliqua distribuere, in quorum tamen distributione justitia exigitur, secundum quod diversis, prout eorum gradus exigit, proportionaliter tribuit (1). Idque manifeste sequitur ex superius scriptis de gratitudine. Si enim Deus antecedenter ad omnem promissionem, ne gratitudinem quidem strictam habere potest proprie ad bene operantes, multo minus debito et obligatione justitiæ tenebitur ad remunerandum. Cæterum, posita ordinatione ac promissione divina, debitum et obligationem, nulla imperfectione infici, jam superius probatum reliquimus (2).

Dices. *Justitia distributiva per se non respicit proportionem meriti vel dignitatis ad rem, quæ personæ datur, sed proportionem comparativam unius personæ ad aliam, cui etiam distribuitur, ita ut v. gr. si digno sex graduum dentur viginti, digno trium dentur decem. Atqui Deus non attendit in distribuendis bonis, sive naturalibus sive moralibus, ad proportionem istam comparativam unius ad alium, sed perinde se habet, ac si uni daret, quod sibi congruum est. Non enim dat aquæ v. gr. frigiditatem comparative ad calorem, quem dat igni, nec confert tantam gloriam Petro, quia tantam dat Joanni, sed unicuique quod sibi correspondet, quasi nullus alius esset præterea, qui acciperet quidpiam.*

Respondeo, *neg. Minor.* Quamvis enim Deus respiciat quoque in distributione bonorum id, quod cuique congruit, in quo adest forma et modus quidam commutativæ justitiæ, attendit etiam proportionem comparativam unius cum alio «quod patet duplici ratione: 1.º quia Deus in distributione bonorum suorum, tam naturalium, quam moralium, præcipue attendit bonum et decorem universi, qui non solum in perfectione absoluta rerum consistit, sed in comparatione ad invicem: 2.º quia cum distributio boni communis non fundetur in jure proprietatis, quod unus habet ad rem dandam ut suam, sed in jure meriti et dignitatis ad bonum commune, impossibile est statuere, quantum isti dari debeat, et quantum illi, nisi faciendo comparisonem unius cum alio: hoc

(1) S. Thom. 2.^a dist. 27, quest. 1, art. 3, ad 4.um

(2) Vide num. 202, pag. 591 seqq.

enim necessario involvitur in distributione boni communis juxta merita quando fit inter plures» (1). Et hactenus de his, quæ fusiùs pertractata videri queunt apud laudatos scriptores.

§ V.—QUID DICENDUM DE JUSTITIA COMMUTATIVA.

Quid sit
justitia
commutativa,

217. Justitia commutativa, ex eo dicta, quod circa contractus et *commutationes* præcipue versatur, est virtus inclinans ad reddendum alteri, quod suum est secundum æqualitatem rei ad rem. Sicut accidit in emptione ac venditione; qui enim emit, accipit alienum, quod ut suum faciat emendo, debet solvere tantum, quantum res empta valet; qui vero vendit, suum dat, et pro eo jus habet recipiendi tantum, quantum valet. Ideo dicitur commutativa justitia sectari æqualitatem rei *arithmeticam*, quæ consistit in perfecta æquivalentia duarum rerum, dati et accepti. Et quia contractus et commutationes fiunt inter partes vel privata membra societatis aut communitatis, ita ut etiamsi sit publica persona, quæ contrahit, non tamen contrahat prout publica persona, sed prout privata et pars communitatis; justitia commutativa dicitur dirigere ordinem unius partis ad alteram, ac dirigere ea, quæ mutuo fiunt inter privatas personas ad invicem statuendo medium æqualitatis in commutationibus vel contractibus et retributionibus (2). In *commutationibus*, inquit S. Thomas, *reeditur aliquid alicui singulari persone propter rem ejus, quæ accepta est; ut maxime patet in emptione et venditione, in quibus prima invenitur ratio commutationis. Et ideo oportet adæquare rem rei, ut quanto iste plus habet, quam suum sit, de eo, quod sit alterius, tantundem restituat ei, cujus est. Et sic fit æqualitas secundum arithmeticam medietatem, quæ attenditur secundum parem quantitatis excessum. Sicut quinque est medium inter sex et quatuor; in unitate enim excedit, et exceditur. Si ergo a principio uterque habeat quinque, et unus eorum accepit unum de eo, quod est alterius, unus (scilicet accipiens)*

(1) Billuart, *De Deo*, dissert. 8, art. 6, paragraph. 2, *Dices* 2.

(2) Cir. S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 61, art. 1; 4.º dist. 46, quæst. 1, art. 1, solut. 1.^æ

habebit sex, et alii relinquenter quatuor. Eril ergo justitia, si uterque reducatur ad medium, ut accipiatur unum ab eo, qui habet sex, et detur ei, qui habet quatuor: sic enim uterque habeat quinque, quod est medium (1)

Quæ cum ita sint, jam innotescit multiplex discrimen inter distributivam et commutativam justitiam. Et 2) primo quidem differunt in medio virtutis seu æqualitate, quam utraque sectatur; nam in distributiva medium istud sumitur secundum proportionem geometricam, in commutativa vero secundum proportionem arithmeticam. 3) Secundo differunt in materia; distributiva enim versatur circa distributiones, commutativa autem circa commutationes, quæ attendi possunt inter duas personas (2). 4) Tertio differunt in ipsa ratione justitiæ, quæ stricta est in commutativa, non tam stricta in distributiva. Nam objectum proprium justitiæ est jus ita strictum, ut sit verum rei dominium, vel certe illi moraliter æquivalent. Unde justitiæ hæc fundatur in quodam debito proprio ac simpliciter tali, quod obligat ad rem alteri dandam

et multiplex
ejus discrimen
a distributiva

(1) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 61, art. 2.

(2) Rem sic egregie evolvit S. Thomas: *Commutationum quædam sunt involuntariæ, quædam vero voluntariæ. Involuntariæ quidem, quando aliquis utitur re alterius, vel persona vel opere, eo invito, quod quidem contingit quandoque occulte per fraudem, quandoque etiam manifeste per violentiam. Utrunque autem contingit aut in rem aut in personam propriam, aut in personam conjunctam: in rem quidem, si occulte unus rem alterius accipiat, et vocatur furtum; si autem manifeste, vocatur rapina: in personam autem propriam, vel quantum ad ipsam consistentiam personæ, vel quantum ad dignitatem ipsius; si autem quantum ad consistentiam personæ sit leditur aliquis occulte per dolosam occisionem, seu percussionem, et per veneni exhibitionem: manifeste autem per manifestam occisionem, aut per incarcerationem, aut verberationem, aut membri mutilationem. Quantum autem ad dignitatem personæ, leditur aliquis occulte quidem per falsa testimonia seu detractiones, quibus aliquis auferit famam suam, et per alia hujusmodi; manifeste per accusationem in judicio, seu per convicti illationem. Quantum autem ad personam conjunctam, leditur aliquis in uxore, ut in pluribus, occulte per adulterium, in servo autem cum aliquis servum seducit, ut a domino discedat; et hæc etiam manifeste fieri possunt. Et eadem ratio est, de aliis personis conjunctis, in quas etiam possunt omnibus modis injuriæ committi, sicut et in personam principalem. Sed adulterium et servi seductio*

aut recompensandam ut *suam*, ideoque etiam huic justitiæ potius, quam alteri, tribuunt Theologi obligationem restituendi, secundum Aquinatis doctrinam (1). Id quoque explicatur per dominium vel jus aliquod dominio æquivalens. «Nam v. gr. qui rem furto abstulit, tenetur ex justitia commutativa reddere illam, vero domino, quia semper retinet jus proprii domini in illam, quod est maximum et perfectum jus humanum; qui vero pecuniam mutuo accepit, tenetur ex eadem justitia statuto tempore solvere mutuanti, non quia illius dominium retineat, illud enim mutuando in alium transiit; sed quia loco illius retinet quoddam jus ad illam pecuniam seu solutionem, quod moraliter æquivaleret dominio, quod abs se abdicavit. Et pari ratione quamvis non præcesserit mutatio, si unus promisit alteri animo et voluntate donandi illi tale jus, et alter accepit, tenetur ex eadem justitia illudolvere; quia post promissionem jam intervenit ibi jus æquivalens dominio. Idem considerare licet in obligationibus seu debitis, quæ inter homines oriuntur ex actionibus

sunt propria injuria circa has personas: lamen quia servus est possessio quadam domini, hoc refertur ad furtum. Voluntariæ autem commutationes dicuntur, quando aliquis voluntarie transfert rem suam in alterum. Et si quidem simpliciter in alterum transferat rem suam absque debito, sicut in donatione, non est actus justitiæ, sed liberalitatis. In tantum autem ad justitiã voluntaria translatio pertinet, in quantum est ibi aliquid de ratione debiti. Quod quidem contingit multipliciter: uno modo, quando, quis transferi simpliciter rem suam in alterum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in venditione et emptione; alio modo, quando aliquis tradit rem suam alteri concedens alteri usum rei cum debito recuperandi rem. Et si quidem gratis concedit usum rei, vocatur usus fructus in rebus, quæ aliquid fructificant: vel simpliciter mutuum seu commodatum in rebus, quæ non fructificant, sicut sunt denarii, vasa et hujusmodi. Si vero nec ipse usus gratis conceditur, vocatur locatio et conductio. Tertio modo aliquis tradit rem suam ut recuperandam non ratione usus, sed vel ratione conservationis, sicut in deposito, vel ratione obligationis, sicut cum quis rem suam pignori obligat, seu cum aliquis pro alio fidei jubeat. In omnibus autem hujusmodi actionibus sive voluntariis sive involuntariis, est eadem ratio accipiendi medium secundum æqualem recompensationis. Et ideo omnes istæ actiones ad unam speciem justitiæ pertinent, scilicet ad commutativam. S. Thom. 2.^a 2.^æ, quest. 61, art. 3. Cfr. ibid. art. 4.

(1) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quest. 62, art. 1.

vel passionibus involuntariis, ut ex actionibus injuriis: nam, quando aliquis alium vulnerat, v. gr., aut lædit in honore, vel fama, etc., minuit dominium ejus, vel jus æquivalens dominio ad usum alicujus rei, quam possidebat, vel potius diminuit rem ipsam, cujus dominium vel possessionem habebat; ideoque ex eadem justitia obligatus manet ad redintegrandum illud jus, seu rem illam, quantum in ipso fuerit, vel ad reddendam æquivalentem, si altera æstimari poterit» (1).

Præter istud jus strictum et rigurosum datur in hominibus aliud minus strictum et rigurosum, quod sectatur justitia distributiva, fundatum in quadam dignitate seu conditione personæ, quæ est pars communitatis vel rei publicæ, quapropter debetur illi aliquid de bonis reipublicæ dignitati suæ proportionatum, quod jus revera non est dominium, quia talia bona nunquam fuerunt talis personæ, cui eo modo deberi dicuntur, nec ratione proprii domini vel alterius rei propriæ, in qua læsa fuerit, ei debentur. Unde fit etiam, ut longe majus et rigurosius sit debitum, quod ex priori jure nascitur, quam quod ex posteriore; nam magis debetur alicui id, quod est propriè suum, quam id, quod est commune, licet ad illud habeat aliquid jus propter dignitatem personæ vel aliam similem proportionem. Quare circa prius illud jus omnes Theologi affirmant, ex illius lesione enasci obligationem restituendi, quod circa posterius jus præcisè sumptum quamplures, et fortasse probabilius, negant. Resque declaratur exemplis. «Nam qui beneficium vel cathedram præterdit, numquam habuit dominium vel possessionem ejus, vel alterius rei æquivalentis, quam pro altera dederit: habet tamen, si sit digna persona, jus quoddam ad talem rem, quia secundum quamdam æquitatem ei potius, quam alteri, tribuenda est: eo quod inter partes hujus communitatis habeat majorem proportionem cum tali re, quam aliæ personæ. Unde fit quod si sint aliæ personæ æque dignæ, nulla earum habeat jus ad talem rem necessarium, ut sic dicam, seu efficax, sed tantum sufficiens, quia cuiuscumque earum detur, nulli fit injuria. Atque hinc etiam optime declaratur a posteriori hoc

(1) Suarez, Disput. de justit. Dei, sec. 2, num 3.

jus esse longe diversum, et inferioris rationis a jure domini. Quia postquam alicui datum est beneficium, seu munus cathedræ, quia jam habet illius dominium, non potest propter quæcumque alterius merita æqualia vel majora illis privari, fieretque injuria contra justitiam commutativam. Ergo longe diversum est habere verum jus in re tanquam propria, et habere aliquale jus ad rem communem» (1).

In quo
conveniunt
cuncti circa
propositam
controverſiam,
et in quo
dissentant.

Sententia
asserens Deo
justitiam
commutativam.

Age vero, circa propositam controversiam conveniunt omnes in eo, quod antecederet ad promissionem Dei nullum esse possit in homine jus ad remunerationem ex justitia commutativa. Uirum vero, posita promissione, reperiat in Deo debitum strictæ justitiæ commutativæ, qua meritis justorum hominum præmia decernat, æqualitatem servans arithmeticam, acriter disputatur. Affirmat ex antiquis Aureolus (2), ac multi e nostris cum Eximio Doctore (3), Belarmino (4), Valentia (5), Jacobo Granado (6), Tannero (7), Puente Hurtado (8), Rebello (9), Arriaga (10), Ragusa (11), Fassolo (12), Dicastillo (13), Raynaudo (14) et Carleton Compton (15): ac pro eadem laudatur etiam Cabrera (16), et Didacus Alvarez (17) apud Granadum et Ruiz (18) et Zumel ac

(1) Suárez, Disp. de just. Dei, sect. 3, num. 14 et 15.

(2) 1.ª dist. 46, art. 1, column. ult., et 4.ª dist. 46, art. unic.

(3) Relect. de libert. div., disp. 2, sect. 2; disp. de just. Dei, sect. 2; de Incarnat. tom. 1, disp. 4, sect. 5 et 6; de gratia, lib. 12, cap. 30.

(4) Lib. 5 de justitie, cap. 14, 16 et 17.

(5) In 1.^{am} p. disp. 1, quæst. 21, punct. 1.

(6) In 1.^{am} p. tom. 2, tract. 7, disp. 4.

(7) Tom. 4, disp. 1 de Incarnat. quæst. 2, dub. 6; et tom. 1, disp. 2, quæst. 2, dub. 20.

(8) 3.^a part. disp. 20.

(9) De just. lib. 1, quæst. 4, sect. 3.

(10) Tom. 1, disp. 31, sect. 2.

(11) 3.^a part. disp. 3, paragr. 6; disp. 20, paragr. 2.

(12) In 1.^{am} p., quæst. 21, art. 1, dub. 2, num. 26.

(13) De just. et jure, lib. 2, tract. 1, disp. 2, dub. 2, num. 47.

(14) Theolog. natur. dist. 8, quæst. 2, art. 5.

(15) De Deo, disp. 35, sect. 5.

(16) In 3.^{am} p., quæst. 1, art. 2, disp. 7 et 8.

(17) In 3.^{am} p., disp. 4, num. 33; et disp. 35, num. 10.

(18) Granad., loc. cit. sect. 2; Ruiz de Montoya, disp. 58 sect. 2, num. 4.

Ledesma apud cardin. Lugo (1). Sed negat longe communiore sententia, quam tenent non solum ii, qui nolunt admittere in Deo veri nominis justitiam, verum etiam illi, quos solum distributivam admisisse retulimus in præcedenti paragrafo (2).

sententia
negans.

De mente S. Thomæ in hac quoque controversia non nihil disputatur, quidam enim prioris opinionis assertores, sanctum Doctorem sibi adversari nolunt fateri. Verum equidem arbitror de hac re nullum dubium rationabile superesse. Vide, quid scripserit in libro 4.º Sententiarum post declaratam utriusque justitiæ notionem: *Justitia commutativa, per quam æqualitas constituitur inter Deum dantem et creaturam recipientem, Deo competere non potest secundum propriam acceptionem, quia beneficia Dei semper excedunt meritum creaturæ* (3). Et alibi: *Justitia, quantum ad commutationis actum, Deo competere non potest, cum ipse a nullo aliquid accipiat, unde Rom. XI: Quis prior dedit illi, et retribuetur ei? et Job XLI: Quis ante dedit mihi, et reddam ei? Per similitudinem tamen aliqua Deo dare dicimur, in quantum nostra data Deus acceptat. Non igitur sibi competit commutativa justitia, sed solum distributiva* (4). Idem confirmat in Summa theologia disertissime: *Hæc (justitia, quam ibi descriperat) dicitur a Philosopho justitia commutativa... et hæc non competit Deo* (5). Item: *Manifestum est... quod inter Deum et hominem est maxima inæqualitas (in infinitum enim distans), et totum quod est hominis bonum, est a Deo. Unde non potest hominis ad Deum esse justitia secundum absolutam æqualitatem, sed secundum proportionem quamdam, in quantum scilicet uterque operatur secundum modum suum* (6).

Mens S. Thomæ

Justitiam
Auctoritas

218. Controversiam hanc tam acriter tantaque argumentorum copia disputatam equidem definire non possum, quia cum nequeat breviter pro dignitate tractari, magisque ad

(1) De Incarnat. disp. 3, sect. 1, num. 3.

(2) Vide num. 215, pag. 621.

(3) 4.º dist. 46, quæst. 1, art. 1, solut. 1, corp. Cir., ib. ad 4.^{am}; et 2.^a dist. 27, quæst. 1, art. 3.

(4) S. Thom. Contr. Gent. lib. 1, cap. 93; Similiter etiam...

(5) 1. p. quæst. 21, art. 1.

(6) 1.^a 2.^a, quæst. 114, art. 1.

Theologiam dogmaticam pertineat, malo eam ad locum suum remittere, quam dimidiatim pertractare. Unum tantum notabo, probabiliorē videri negantem sententiam S. Thomæ, quam secundo loco proposuimus. Unum vero ex præcipuis fundamentis est illud, quod nondum potuerunt adversarii enervare, nedum destruere suis rationibus, nempe quod Deus, si obligaretur ex justitia commutativa erga hominem, non maneret essentialiter ac perfecte dominus. Atqui Deus non potest ullatenus abdicare a se plenum et perfectum dominium erga homines omnesque illius actiones. Et probatur Major, quia si Deus «obligatur ex justitia, non manet plene et perfecte dominus; et omissis aliis rationibus minus efficacibus, probari potest primo, quia nimirum si obligatur ex justitia, jam resultat in creatura aliquid jus adversus Deum; repugnat autem cum dominio perfectissimo, quod servus acquirit aliquid jus, quod jus non acquiritur domino; cum omne quod acquirit servus ut servus, acquirit domino: ergo si creatura acquirit sibi aliquid, quod non acquiritur Deo, eo ipso arguitur Deum non esse perfectissime dominum illius creaturæ. Dixi autem quidquid servus *ut servus* acquirit, acquirere suo domino; quia non nego, in humanis servum posse acquirere aliqua jura, quin acquirit domino, ut si paciscatur cum domino ipso circa suas operas diurnas, vel alio modo: hoc tamen totum provenit ex eo, quod ille non est perfecte et essentialiter servus, sed accidentaliter: quare potest adhuc considerari in ordine ad aliquos contractus non ut servus, sed ut homo, et ut sic non acquirit domino: at vero creatura est essentialiter serva Dei, nec potest ullo modo considerari, aut præscindi ab hac servitute, nam eo ipso quod consideretur ut homo, consideratur ut creatura, et per consequens ut servus Dei: nunquam igitur potest illi aliquid acquiri, quod non acquiritur Deo, qui est essentialiter ejus dominus» (1).

Dices. Deus de facto, posita sua promissione, non potest negare præmium bonis operibus hominis. Ergo est in homine jus coarctans ac restringens dominium Dei.

(1) Lugo, de *Incarnat.*, disp. 3, sect. 1, num. 21.

Respondeo, *neg.* conseq. Quia promissio non dat homini jus restringens dominium Dei, sed tantum cogit Deum ex fidelitate et immutabilitate ad reddendam rem promissam. Unde negatio præmii non læderet strictum jus creaturæ inferendo illi veri nominis injuriam, sicut infert ille, qui peccat contra justitiam commutativam, sed tantum esset actus inidelitatis et inconstantia.

Eodem recidit ratio illa familiarissima S. Thomæ, desumpta ex ipsa commutativæ justitiæ ratione. Nam ut quis obligetur erga alterum ex hac justitia, oportet, ut ab illo accipiat aliquid, quod proprium erat ejusdem, et noc alterius. Atqui nihil potest homo dare per sua opera bona et merita, quod non sit ipsius Dei multo magis, quam hominis meritis. Nam *quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* (1). Et: *Quid deditur Deo, quando totum, quod sumus, et quod habemus boni, ab illo habemus?* (2). Habeant ergo bona opera suum intrinsicum valorem et condignitatem cum præmio. Verum si verissime sunt dona Dei, non videntur posse fundare in homine jus strictæ justitiæ commutativæ, ut accipiant a Deo remunerationem.

Quæ cum ita sint, testimonia sacrarum Litterarum, quæ commendant Dei justitiam in reddenda merced pro bonis operibus, non necessario intrepandanda sunt de justitia stricta et commutativa, sed possum intelligi de distributiva et minus stricta. Idemque dicendum est de Patribus, cum potissimum non desint alii Patres qui diserte profiteantur Deum nihil debere homini, nec facturum illi esse injuriam, si non redderet præmium (3). Et hæc nobis innuisse sufficiat, quæ fuse disputata videri possunt apud laudatos pro utraque opinione auctores.

(1) *Roman.* cap. 11, vers. 35.

(2) S. August. serm. 16 de *verbis Apostoli*, cap. 2.

(3) Vide v. gr. S. August., S. Anselm., S. Bernard. apud card. Lugo, loc. cit. num. 34.